OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Hallinto- ja ohjausosasto
Hallitussihteeri Jarkko Mannerhovi

Muistio

6.11.2023

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimien turvatarkastuksista annetun lain muuttamisesta (HE 63/2023 vp)

1. Esityksen keskeinen sisältö

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia siten, että turvatarkastustoimenpiteet voitaisiin kohdistaa myös muiden oikeushallinnon viranomaisten kuin tuomioistuimien asiakkaisiin silloin, kun näillä viranomaisilla on yhteinen sisäänkäynti tai yhteinen asiakaspalvelualue tuomioistuimen kanssa.

Esityksessä oikeushallinnon viranomaisilla tarkoitetaan tuomioistuimien ohella Syyttäjälaitosta, Ulosottolaitosta, valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirin oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoa sekä Rikosseuraamuslaitoksen rikosseuraamuskeskuksen yhdyskuntaseuraamustoimistoa.

Lisäksi ehdotetaan täsmennyksiä turvatarkastajan kelpoisuuteen, turvatarkastajaksi hyväksymiseen ja hyväksymisen peruuttamiseen sekä turvatarkastajan virkavastuuseen ja toimivaltaan. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännökset turvatarkastajien pukeutumisesta ja turvatarkastajakortista.

Useissa oikeustaloissa oikeushallinnon eri viranomaisten asiakaspalvelut on keskitetty yhdelle alueelle, jonne asiakasliikenne kulkee yhden yhteisen sisäänkäynnin kautta. Tuomioistuimien turvatarkastukset on toteutettu joissain oikeustalossa siten, että kaikki taloon tulevat asiakkaat

turvatarkastetaan riippumatta siitä, minkä viranomaisen asiakkaita he ovat. Turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettu laki koskee kuitenkin vain tuomioistuimia. Näin ollen voi syntyä tilanteita, joissa turvatarkastustoimenpiteet kohdistetaan muun oikeushallinnon viranomaisen asiakkaaseen ilman selkeää oikeudellista perustaa.

2. Esityksen tavoite

Esityksen tavoitteena on selkeyttää lainsäädäntöä ja mahdollistaa kaikkien oikeushallinnon viranomaisten asiakkaiden turvatarkastukset niissä tilanteissa, joissa viranomaisilla on yhteinen sisäänkäynti tai asiakaspalvelualue tuomioistuimen kanssa.

Turvatarkastajaa koskevien säännösten täsmentämisen tavoitteena on saattaa lainsäädäntö näiltä osin perustuslain ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaiseksi. Laki turvatarkastuksista tuomioistuimissa tuli voimaan 1.1.2000 eli samaan aikaan voimassa olevan perustuslain (731/1999) kanssa. Perustuslain voimassaolon aikana perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään ottanut kantaa perustuslain 124 §:ää koskeviin tilanteisiin.

Perustuslain 124 §:n vaatimus perusoikeuksien, oikeusturvan ja muiden hyvän hallinnon vaatimusten vaarantumattomuudesta edellyttää virkavastuusta, koulutuksesta ja kelpoisuudesta säätämistä. Myös tehtävään hyväksymisestä ja hyväksymisen peruuttamisesta on edellytetty säädettäväksi laissa. Turvatarkastustoimenpiteiden kohteena olevien oikeusturvan kannalta on katsottu välttämättömäksi, että turvatarkastaja on tunnistettavissa.

3. Esityksen vaikutukset

Turvatarkastuksilla on merkittävä järjestyshäiriöitä ennaltaehkäisevä vaikutus. Turvatarkastusten järjestäminen niissä oikeushallinnon viranomaisissa, joilla on yhteinen sisäänkäynti tuomioistuimen kanssa, lisää viranomaisten toimitilojen turvallisuutta niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin osalta.

Turvatarkastuksen ulottaminen myös muiden oikeushallinnon viranomaisten asiakkaisiin selkeyttää turvatarkastusten järjestämistä oikeustaloissa. Kaikkien asiakkaiden turvatarkastaminen mahdollistaa sen, että samalla asiakaspalvelualueella ei ole tarkastettuja ja tarkastamattomia henkilöitä.

Tuomioistuimien turvatarkastukset toteutetaan lähes poikkeuksetta siten, että kaikki tuomioistuimen tiloihin saapuvat asiakkaat turvatarkastetaan. Turvatarkastuksessa asiakkaat kulkevat

metallinilmaisinportin läpi ja asiakkaiden mukana olevat tavarat tarkastetaan läpivalaisulaitteilla. Henkilöntarkastuksia tehdään ainoastaan harvoin ja vain silloin kun on perusteltu aihe epäillä, että henkilöllä on mukanaan kielletty esine tai aine. Näin ollen pääosaan asiakkaista kohdistuu vain niitä turvatarkastustoimenpiteitä, joilla puututaan vain vähäisessä määrin heidän henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa. Henkilön poistaminen tuomioistuimen tiloista voimakeinoja käyttäen on varsin poikkeuksellista. Turvatarkastajien oikeus voimankäyttöön on hyvin rajallinen ja liittyy ainoastaan henkilön poistamiseen tiloista silloin, kun henkilö kieltäytyy turvatarkastustoimenpiteistä.

Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi uusia turvatarkastustoimenpiteitä. Turvatarkastajien toimivalta ja oikeus voimankäyttöön esitetään yhdenmukaistettavaksi.

Turvatarkastajaa koskevien kelpoisuusvaatimusten, tehtävään hyväksymisen, toimivallan ja virkavastuun täsmentäminen selkeyttäisi ja helpottaisi poliisin hyväksymismenettelyä ja turvatarkastusten järjestämistä käytännön tasolla.

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettu laki ei velvoita tuomioistuimia järjestämään turvatarkastuksia. Lakiin nyt ehdotettu muutos ei myöskään anna muille oikeushallinnon viranomaisille itsenäistä päätäntävaltaa järjestää turvatarkastuksia omissa tiloissaan.

Niissä oikeushallinnon toimitiloissa, joissa tuomioistuimella on yhteinen sisäänkäynti muiden oikeushallinnon viranomaisten kanssa, on turvatarkastus pääsääntöisesti jo olemassa. Turvatarkastettavien henkilöiden määrän vähäinen lisääntyminen ei sinällään vaikuta turvatarkastuksien järjestämisestä syntyviin menoihin, vaikka turvatarkastajien työmäärä lisääntyykin.

Turvatarkastuksista aiheutuvat kustannukset olisi mahdollista jakaa niiden virastojen kesken, joiden asiakkaita turvatarkastetaan yhteisillä sisäänkäynneillä. Turvatarkastuksista aiheutuvien kustannusten jakaminen ei nostaisi oikeushallinnon virastojen kokonaiskustannuksia, mutta kustannukset kohdistuisivat osittain hallinnonalan eri sektoreille.

Voimassa olevan lain 4 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimen päätöksellä turvatarkastuksen voi suorittaa muukin kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, joka on poliisin tehtävään hyväksymä. Voimassa oleva laki ei sisällä hyväksymiseen liittyviä koulutus- ja kelpoisuusvaati-

muksia. Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi vaikutusta hyväksymiskäytäntöön, vaan hyväksymisen tekisi edelleen poliisi. Hyväksymispäätöksen tekemisen voidaan olettaa helpottuvan koulutus- ja kelpoisuusvaatimusten täsmentymisen johdosta.

Uutena tehtävänä tuomioistuimelle olisi turvatarkastuskortin antaminen tuomioistuimen turvatarkastajaksi hyväksytylle henkilölle. Ehdotetut muutokset aiheuttaisivat myös täsmennystarpeen poliisin sisäiseen lupaohjeeseen, jonka sisältö tosin vastaa jo tällä hetkellä suurimmalta osalta 4 §:ssä ehdotettuja muutoksia.

4. Lain voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.